

Rachel Cusk

LA FEINA D'UNA VIDA

Traducció Àfrica Rubiés Mirabet

L'EXPERIÈNCIA DE SER MARE

Editorial
LES HORES

LA FEINA D'UNA VIDA
L'EXPERIÈNCIA DE SER MARE

Rachel Cusk
LA FEINA D'UNA VIDA
L'EXPERIÈNCIA DE SER MARE

Traducció d'Àfrica Rubiés Mirabet

Editorial **LES HORES**

Títol original: *A life's work*

Autor: Rachel Cusk

Agraïm el suport del Canada Council for the Arts a aquesta traducció.

Canada Council
for the Arts

Conseil des arts
du Canada

Primera edició: gener 2023

A LIFE'S WORK Copyright © 2001, 2008 Rachel Cusk

All rights reserved

© de la traducció: Àfrica Rubiés Mirabet,

© de l'edició: Editorial Les Hores SL

www.editorialleshores.com

hola@editorialleshores.com

Col·laboradors: Manuel Gómez Poyato i David Sempere

Maquetació: Dan Monells

Disseny de col·lecció: Mireia Luna. Natural www.designisnatural.com

Disseny de la coberta: Octavi Gil Pujol

© de les fotos de la coberta: iStock

Dipòsit legal: B 1057-2023

ISBN: 978-84-126394-0-7

Les Hores forma part de l'Associació d'Editorials Independents

Tots els drets reservats.

Queda prohibida la reproducció total o parcial d'aquest llibre mitjançant qualsevol mitjà o procediment, inclosos la reprografia i el tractament informàtic, i la distribució d'exemplars mitjançant el lloguer o préstec públics, sense l'autorització escrita dels titulars del copyright.

Per a l'Adrian

Agraïments

M'agradaria donar les gràcies a la Reagan Arthur i la Georgia Garrett pels nombrosos i intensos intercanvis que hem mantingut sobre el tema de la maternitat. La meva fillastra, amiga i sempre aliada Molly Clarke té en aquestes pàgines una presència implícita: espero que algun dia les llegeixi i li agradin. Potser no se'n recordarà, d'aquella nit fosca de febrer en què em va regalar el seu collaret de la sort, però jo sí.

Mentre que un infant equival a imaginació, el llenguatge de la mare esdevé una cosa sense fantasia, imperativa, abstracta. Mentre l'infant creix, ella es torna més estàtica, més buida, incapaç de reaccionar amb una creació espontània. Així com l'infant és etern, inacabable, ella queda encadenada al temps, programada, apressada. La seva moral es torna responsable i partidària de la disciplina. La percepció del futur i de l'esperança es desplaça a la realitat de l'infant; així doncs, la depressió postpart pot arribar a esdevenir un malestar crònic. Com que la mare ha traspassat a l'infant els seus sentiments de vulnerabilitat, és possible que n'estigui excessivament pendent, fins al punt de descuidar-se a si mateixa, cosa que pot arribar a provocar ressentiments. Així mateix, els seus processos mentals es redueixen a les formes adultes de raonament, de manera que les veus i cares fantasmals i les escenes i animals de la imaginació eidètica queden alienats i acaben assemblant-se a al·lucinacions i deliris patològics. Aleshores el llenguatge perd les seves emocions i el seu poder d'encanteri; la mare es limita a explicar i discutir.

JAMES HILLMAN, «*La mala mare*»

Índex

Introducció a aquesta edició	15
Introducció	21
Quaranta setmanes	29
L'infant de la Lily Bart	58
Els còlics i altres històries	70
Estimar, anar-se'n	81
Mare-bebè	99
La guineu eixelebrada	114
L'avantsala de l'infern	127
Ajuda	143
Crida com un gall!	157
Adeu, son	171
Respirar	188
Mal de cor	196

Introducció a aquesta edició

Els valors de la literatura i els valors de la vida són al novel·lista el que el cisell i el bloc de pedra són a l'escultor. Els primers busquen imposar una forma als segons. La veritat, la justícia, la bellesa: aquestes són les qualitats a què aspira una obra de ficció i que cal fabricar a partir de l'experiència humana. No és que els éssers humans no aspirin als mateixos ideals: sí que ho fan. Com més s'assembla una persona a un bloc de pedra, més la compadim. La lluita per sobreviure no és gaire diferent de la lluita per escriure. I com a éssers vius també fabriquem, en els somnis i les mentides i les interpretacions, en la nostra fidelitat a la realitat. La diferència, perquè hi ha una diferència, és la qualitat de la fabricació.

La relació entre literatura i vida no queda fonamentalment alterada pel simple fet que l'escriptor elimini el terme *ficció*. Que una cosa es denomini «fet» o «ficció» no té cap efecte particular en el cisell i el bloc de pedra, en la recerca de la veritat i la bellesa, ni tan sols en la tasca mateixa de la fabricació. Dues persones que observen el mateix incident en poden donar versions molt diferents: una d'elles pot convertir en confús i avorrit allò que l'altra presenta d'una manera divertida i fascinant. Així, per a l'escriptor la feina i les ambicions són les mateixes: crear quelcom suggestiu a partir dels materials que té a mà. Aquesta distinció és més problemàtica per

al lector. Aquell incident que van contemplar dues persones va passar o no? Se'l van inventar? Importa, això? És clar que importa. A la vida, hi ha una gran diferència entre un fet real i una història inventada per entretenir o informar l'audiència. Escoltem una història inventada amb unes orelles absortes, passives, interpretadores. Tanmateix, un relat sobre esdeveniments reals ens estimula d'una manera més física: atreu de manera activa les nostres pors, la capacitat de sentir la valentia o el terror, els sentiments d'ofensa, gelosia o simpatia. Ens importa de maneres que poden ser totes poderoses (hi ha persones que es limiten només als fets, mentre que d'altres experimenten amb més intensitat l'art que la vida) però que són fonamentalment diferents.

Insisteixo en aquesta distinció tant per mi mateixa com per al lector de *La feina d'una vida*. Quan el 2001 es va publicar aquest breu relat sobre l'experiència de convertir-me en mare, molta gent va afirmar que el trobava ofensiu. He llegit centenars de llibres que m'han angoixat o horroritzat, llibres extravagants, llibres depriments, llibres que m'han avorrit, m'han divertit o m'han explicat un grapat de coses que no sabia i que era molt poc probable que arribés a descobrir per mi mateixa; però no me n'he llegit cap que m'ofengués. L'ofensa es troba en l'art dolent, però no he tingut mai la necessitat de prendre'm com una cosa personal una peça d'art dolenta. La meua esperança —gosaria dir la meua creença— és que *La feina d'una vida* no és art dolent i, de fet, malgrat tota la mala llet que ha inspirat al llarg de tots aquests anys, encara no se l'ha acusat mai d'això. Els crítics han estat maleducats i antipàtics (tot i que no mortalment). Tanmateix, han fet que jo em preguntés per què estan tan ofesos, i si això és per alguna cosa de la qual m'hauria de penedir o, realment, hauria de sentir-me'n orgullosa.

Quan vaig escriure aquest llibre, em pensava que el tema principal (que per mi no és la maternitat, sinó l'autobiografia en general) no seria gaire interessant. També em vaig plantejar si els inevitables manierismes estilístics que hi apareixen, en virtut del fet que soc una novel·lista anglesa de classe mitjana, allunyarien els lectors que més podrien identificar-s'hi i treure algun profit de la seva honestat. Ara ja és massa tard perquè em preocupi pel primer aspecte, però el segon encara m'amoïna. Entre les moltes respostes, tant públiques com privades, que he rebut dels lectors masculins i femenins de *La feina d'una vida*, no em puc estar de valorar les que posen de manifest el poder de comunicació que té aquesta obra passant a través dels obstacles del gènere, l'edat o la classe social. L'home o la dona que reconeix en l'experiència de ser pare o mare l'experiència de la disjunció primordial, amb tota la càrrega de tragèdia, comèdia i amor, entre el jo i els altres; la persona que, a més, és capaç d'experimentar aquest llibre com un eco, un consol o un mirall; la persona que valora la descoberta individual per damunt de la representació institucional, les vicissituds d'allò més personals sobre la insinceritat d'allò que és comunitari: aquesta persona, sigui qui sigui i sigui on sigui, és a qui va adreçat aquest llibre.

Pel que fa a la resta de gent —els periodistes que em van acusar de ser una mare inadequada incapaç d'estimar, els crítics que encara utilitzen el meu nom com si fos equivalent a l'odi cap als nens, els lectors que troben que la sinceritat és comparable a la blasfèmia quan la religió tracta de la maternitat—, a aquests només els puc suggerir que es prenguin el llibre una mica menys seriosament. Al cap i a la fi, el llibre parla de mi, no de vosaltres. Gran part d'aquests crítics eren dones, així que aprofito aquesta avinentesa per oferir un consell sobre salut adreçat al meu propi sexe. Això no és cap

manual sobre criança infantil, senyores. En aquestes pàgines haureu de pensar per vosaltres mateixes. No us he de dir com heu de viure, ni tampoc tinc cap compromís per fer propaganda de la vostra visió del món. Podeu tenir deu nens, o cap; els podeu estimar amb bogeria o bé tancar-los en una habitació; dedicar-vos íntegrament a la seva cura o abandonar-los per un amant a qui dobleu l'edat; res d'això m'importa. No vaig escriure *La feina d'una vida* per buscar la vostra aprovació. No el vaig escriure perquè jo sigui frívola, o gandula, o orgullosa, o maliciosa. No el vaig escriure perquè odiés ser mare o odiés la meva filla o qualsevol altra criatura. El vaig escriure perquè soc escriptora, i l'experiència ambivalent que caracteritza les primeres etapes de tenir un fill em va semblar que surt del mateix motlle que l'ambivalència fonamental d'un escriptor vers la vida, una ambivalència que queda enfosquida pels sistemes socials organitzats que s'inventen les comunitats humanes i que l'escriptor o l'artista sempre intenta recuperar i resoldre. Per a l'individu, aquest desig de recuperació i resolució troba el combustible en els records de la infantesa, un estat que l'artista potser no ha abandonat mai del tot. En esdevenir mare també vaig esdevenir, breument, filla i mare, l'individu i l'altre, i és aquesta rara i fugaç revelació de la psique el que vaig intentar reflectir en *La feina d'una vida*.

Però tornant al problema del fet i la ficció: a l'hora d'escriure sobre la maternitat, vaig atraure inevitablement una comunitat de lectors massa diversa perquè tothom quedés satisfet. El món té moltes més mares que un autor té lectors. Aquest problema no me l'havia trobat mai com a novel·lista, tot i que potser m'agradaria que m'hagués passat. Hi va haver gent que va triar *La feina d'una vida*, no perquè estigués interessada en la lectura, sinó en la maternitat. Tanmateix, crec que darrere la compra de fins i tot el manual de pueri-

cultura més pràctic, sempre hi podem trobar part d'aquesta ambivalència que he descrit i la consegüent cerca de la veritat. Hi ha un desig de veure-t'hi reflectida i que t'expliquin tot aquest amor, terror i estranyesa, fins i tot si aquest desig queda immediatament reprimit per l'atracció encara més forta vers l'autoritat i el consens, perquè es restitueixi la «normalitat». Per mi, un manual de criança infantil és l'emblema de la soledat mental que pateixen les mares actuals. Algunes d'aquestes mares no van entendre ni van trobar bé *La feina d'una vida*, i sens dubte n'hi haurà moltes més que trobaran el llibre «pessimista», «depriment» o «desagraït». Jo mateixa, mentre el revisava per a aquesta nova edició, he quedat especialment sorpresa per l'èmfasi en els aspectes físics. Ara que les meves filles són més grans i el meu cos torna a ser meu, li ha tornat a créixer el fullatge de la privacitat i la vergonya. En el passat, m'hauria semblat impensable que els meus pits fossin personatges principals en un escrit meu. Aquest llibre n'és la prova, però per mi segueix sent tan improbable com abans.

Tot i així, em complau descobrir que totes les acusacions d'odi als nens no tenen més importància en aquesta segona edició que la que van tenir en la primera. Durant molt de temps em sentia tan angoixada per la insinuació (que sovint apareixia amb lletra impresa) que no estimava les meves filles, que em vaig arribar a penedir d'haver escrit aquest llibre. No era perquè tingués por que un dia les meves filles el llegissin, sinó perquè em provocava tristesa pensar que potser descobririen per casualitat un d'aquells comentaris. Penedir-se d'haver dut algú a la vida equival a practicar una forma extremament dura d'abandó. Quan vaig tornar a agafar *La feina d'una vida* em va semblar abandonat, ple de pols i desafinat, com un violí vell oblidat en un armari. Tanmateix, és un plaer fer-hi passar l'arc i descobrir que les seves notes encara em sonen

autèntiques, que la seva música és sincera i que el nucli fet d'amor està intacte. Ja no espero que aquesta música soni per a tothom, però encara tinc l'esperança que, per a aquells que la vulguin sentir, és preferible això que el silenci.

Brighton, 2007

Introducció

Si en algun moment de la meva vida hagués pogut esbrinar què m'oferia el futur, m'hauria agradat saber si tindria fills o no. Més que l'amor, més que la feina, més que quants anys viuria o fins a quin punt seria feliç, aquesta era la qüestió el misteri de la qual trobava més comminatori. Era capaç d'imaginar-me la resta de coses, però donar a llum un fill, no. Volia saber si hauria de passar per aquesta experiència, no perquè el fet de saber-ho m'ajudés a imaginar la maternitat, sinó perquè em semblava que si aquesta qüestió continuava embolicada en un vel d'incertesa pararia boja. I era aquesta confusió, a més del fet mateix de la maternitat, el que volia tenir sota control. La veia com una amenaça, com una discapacitat que m'assenyalava com si fos inadequada. Però les dones han de viure, i ho fan, amb la perspectiva de donar a llum: algunes ho temen, d'altres en tenen moltes ganes, i unes quantes s'apanyen tan bé que els altres reben la impressió que en cap moment els havia passat pel cap. La meva estratègia consistia a negar la maternitat, de manera que la realitat em va agafar horroritzada i totalment desprevinguda, ignorant quines serien les conseqüències d'aquesta arribada i amb la impressió, infundada però ben clara, que el meu viatge fins aquí havia estat atzarós i alhora tan determinat per unes forces més poderoses que jo que

gairebé semblava com si no hagués tingut cap mena de poder de decisió en l'assumpte.

Aquest llibre és un intent de descriure part d'aquesta arribada i del drama en el qual el part és tan sols la primera escena. És necessàriament el registre personal d'un període de transició. Havia experimentat un desig molt fort d'expressar-me sobre el tema de la maternitat des de bon principi, però estava colgat sota la superfície alterada de la meua vida. Uns quants mesos després del naixement de la meua filla Albertine, aquest desig es va esvaïr del tot. Em vaig forçar a mi mateixa a oblidar tot el que havia experimentat tan intensament feia tan poc temps: de fet, no podia suportar tornar-ho a sentir. Tenia una avidesa de món insaciable, omnívora, una expressió de nostàlgia d'un jo perdut, prematernal, i de la llibertat que aquest jo havia gaudit i, fins i tot, desaprofitat. Per mi, la maternitat era una mena de recinte separat de la resta del món per una reixa. No parava de planificar com en podia fugir, i quan l'Albertine tenia sis mesos i vaig descobrir que tornava a estar prenyada vaig saludar l'antiga cel·la amb l'acceptació desconsolada d'un convicte que és enxampat mentre fugia. Allò que, cautelosament, havia començat a considerar llibertat, es va convertir en una hamaca exigua penjada entre els troncs dels dos embarassos: estava encerclada, i va ser aleshores quan se'm va tornar a fer evident la realitat estranya de la maternitat. Vaig escriure aquest llibre durant l'embaràs i els primers mesos de vida de la meua segona filla, la Jessye, abans que aquesta sensació no tornés a fugir.

Us explico tot això amb la sospita descoratjadora que a ningú li interessa un llibre sobre la maternitat, tret d'altres mares; i tot i així, només les mares que, com jo, troben que l'experiència és tan transcendental que llegir sobre el tema els

produeix un efecte estranyament narcòtic. Dic «altres mares» i «només les mares» com si em disculpés: l'experiència de ser mare es perd gairebé del tot quan es tradueix al món exterior. En esdevenir mare, la dona substitueix la seva significança pública per un ventall de significats privats que, igual que els sons que estan fora de cert registre, resulten molt difícils d'identificar pels altres. Si s'escoltés amb una part del jo diferent, potser sí que se sentirien. «Tota la vida humana del planeta ha nascut d'una dona», va escriure la poeta i feminista americana Adrienne Rich. «L'única experiència unificadora i incontrovertible que compartim totes les dones i tots els homes són els mesos que ens hem passat desplegant-nos dins del cos d'una dona... El primer coneixement que tenim la majoria de nosaltres, de l'amor i la desil·lusió, del poder i de la tendresa, l'experimentem d'una dona. Tots duem l'empremta d'aquesta experiència al llarg de tota la vida, fins i tot en morir.»

Evidentment, hi ha anàlisis, relats, polèmiques i estudis socials sobre la maternitat nombrosos i importants. S'ha estudiat seriosament com una qüestió de classe, de geografia, de política, de raça, de psicologia. El 1977, Adrienne Rich va escriure el fonamental *Naixem de dona: la maternitat com a experiència i institució*, i va ser aquest exemple el que em va inspirar a oferir el meu propi relat. Tanmateix, quan vaig ser mare, tenia la impressió que no hi havia res escrit sobre el tema, cosa que pot ser senzillament un exemple d'aquesta manca d'oïda que acabo de descriure i que afecta tothom que no hagi tingut fills quan sent parlar algú que sí que n'ha tingut, una afecció que adquirim des de petits i que, quan ja som adults, fa que ens estranyem que ningú ens hagi explicat —ni els amics, ni tan sols la nostra mare!— com és tenir fills. Estic segura que la reacció que hauria tingut fa tres anys davant del llibre que acabo d'escriure hauria estat preguntar-me d'entra-

da per què l'autora s'havia molestat a tenir nens si segons ella era tan espantós.

Aquest no és un relat ni un estudi sobre la maternitat, ni tan sols, si és que algú ha llegit fins aquí i encara conserva alguna esperança, és un llibre sobre com ser mare. Tan sols m'he limitat a escriure el que penso sobre l'experiència de tenir un fill d'una manera en què espero que altres persones es puguin identificar. Com a novel·lista, he d'admetre que trobo que aquesta manera d'escriure tan cànvida és un xic alarmant. A banda de la perspectiva que suposa escriure sobre un mateix, exigeix per part de l'autor un desig de ficar-se en les vides de les persones que l'envolten. En aquest cas, m'hi he ficat per omissió. No he explicat gaires coses sobre les meves circumstàncies particulars, ni sobre la gent amb qui convisc, ni tampoc sobre les altres relacions que, inevitablement, es produeixen al voltant de la relació que descric amb la meva filla. En lloc d'això, he emprat certs aspectes de la meua vida com un llenç damunt del qual el tema escollit, que és la maternitat, es pot il·lustrar de la manera més convenient.

Tanmateix, la qüestió dels fills i de qui els ha de cuidar s'ha convertit, segons el meu parer, en una qüestió profundament política, i així doncs seria contradictori escriure un llibre sobre la maternitat sense explicar, almenys fins a cert punt, com vaig trobar el temps necessari per escriure'l. Durant els primers sis mesos de vida de l'Albertine jo en tenia cura a casa, mentre que la meua parella seguia treballant. Aquesta experiència va fer que m'adonés forçosament d'una cosa en què fins llavors no havia pensat gaire: el fet que, després de néixer una criatura, les vides de la mare i del pare divergeixen, de manera que, tot i que abans vivien en un estat més o menys igualitari, ara estableixen una relació mútua que podríem qualificar de feudal. La jornada que passes a

casa tenint cura d'un fill no té res a veure amb la jornada que passes treballant en una oficina. Siguin quins siguin els seus mèrits relatius, són dies que passen en dues bandes oposades del món. A partir d'aquest començament irreconciliable, em va semblar que la balança s'inclinava inevitablement cap a un patriarcat més profund, i que de mica en mica la jornada del pare atreia vers si mateixa l'armadura del món exterior, dels diners, l'autoritat i la importància, mentre que les competències de la mare s'ampliaven fins a omplir la totalitat de l'esfera domèstica. És ben sabut que en les parelles en què ambdós progenitors treballen a jornada completa, acostuma a ser la mare qui fa més tasques domèstiques i de cura dels fills del que en justícia li pertocaria, i que és la que escurça la jornada laboral per tal de satisfer les exigències que suposa tenir fills. Aquesta qüestió pertany a la política sexual; però fins i tot en la llar més generosa (que reconec que la meua ho és) hi ha un gran abisme entre la persona que cuida dels fills i la que treballa. Superar-lo és extremament difícil. Una de les solucions fora que el pare es quedés a casa mentre la mare treballés: en la nostra cultura, el mascle i la femella estan tan dividits, tan arrelats en el conservadorisme, que fins i tot seria possible que un home tingués cura dels fills sense tenir la sensació que és el criat de la seva parella. Tanmateix, hi ha pocs homes capaços d'assumir el dany que els faria a la seva carrera professional si emprenguessin aquest camí. Els homes que ho fan estan, per implicació, més compromesos amb la igualtat que la majoria, i s'arrisquen a patir la mateixa pèrdua d'autoestima que fa que dedicar-se a ser mare sigui per a les dones un projecte difícil. Ambdós progenitors poden treballar i llogar una mainadera o una cangur, o de vegades cadascun pot escurçar la setmana laboral i passar alguns dies a casa i d'altres a la feina. Això és més difícil si resulta que

un dels dos ja treballa a casa, malgrat la creença generalitzada que una professió com la meua és «ideal» si tens criatures. És inevitable que el repartiment de les responsabilitats domèstiques acabi essent desproporcionada per a qui treballa a casa. El seu paper comença a assemblar-se al d'un controlador de trànsit aeri.

Pagar un cangur o una guarderia a jornada completa era la solució que abans, amb l'alegre pragmatisme dels qui no tenen fills, em pensava que era idònia per resoldre la problemàtica de la feina i ser mare. En aquella època, per mi tot es reduïa a ser just. No entenia el repte que suposa l'experiència de l'embaràs i del part al concepte d'igualtat sexual. Donar a llum no és tan sols allò que divideix les dones dels homes: també divideix les dones d'elles mateixes, de tal manera que la comprensió del significat de l'existència d'una dona canvia profundament. Una altra persona ha viscut dins d'ella, i després d'haver nascut continua vivint sota la jurisdicció de la seva consciència. Quan és amb els fills no és ella mateixa, i quan no hi és tampoc, així que al capdavant resulta tan difícil deixar els teus fills com quedar-te amb ells. Aquest descobriment comporta que la teua vida ha quedat sense remei empantanegada en un conflicte, atrapada en un parany mític dins del qual t'esforçaràs eternament en va.

En el nostre cas, vam prendre la decisió de demolir del tot la cultura familiar tradicional, cosa que l'altra gent va contemplar amb estupefacció, beneplàcit i horror. Pel que sembla, les versions més punitives i impracticables de la vida familiar es mereixen menys comentaris i crítiques generals que una simple falta de convencionalisme. La meua parella va deixar la feina i ens vam mudar fora de Londres. La gent preguntava per ell com si estigués malalt, o mort. I ara què

farà?, em preguntaven amb avidesa, i aleshores, com que no obtenien cap resposta, l'hi preguntaven a ell. Cuido les nenes mentre la Rachel escriu un llibre sobre com cuidar les nenes, responia. Ningú no ho va trobar divertit.

Tenir cura dels nens és una ocupació que té un estatus molt baix. Condueix a l'aïllament i sovint és avorrida i exigent, d'una manera implacable i esgotadora. T'erosiona l'autoestima i la pertinença al món dels adults. Com més et separa de la resta de la vida, més difícil es torna; i tanmateix, acostar els nens a la teva existència en lloc d'acostar-te tu a la seva també és dur. Fins i tot si us poseu d'acord en un estil de vida que sigui acceptable per a tothom, igualment hi ha anhels que queden sense satisfer. Crec fermament que en aquesta empresa la generositat és fins i tot més important que la igualtat, si més no perquè la llista de la demonologia de ser mare o pare és extremament catòlica i se li atribueixen epítets de «bo» i «dolent» que solen ser absents de la vida quotidiana. Com a mare, aprens què vol dir ser màrtir i dimoni a la vegada. En la meva maternitat m'he vist més virtuosa i alhora més terrible, però alhora més coneixedora de la virtut i del terror d'aquest món, que si ho hagués fet des de l'anonimat de quan no tenia fills.

Al llarg d'aquest llibre he intentat explorar algunes d'aquestes qüestions, amb el propòsit de respondre una pregunta més àmplia: què significa passar de ser dona a ser mare. Les definicions de dona i mare continuen essent vagues, però el procés em segueix fascinant. No dubto que el procés ha estat sempre el mateix, però al meu parer el trajecte que comporta és més llarg per a nosaltres del que va ser-ho per a les nostres mares. Parir i ser mare són l'enclusa en què es va forjar la desigualtat sexual, i és normal que les dones de la nostra societat amb responsabilitats, expectatives i ex-

periències semblants a les dels homes ens ho mirem amb una certa agitació. Les dones hem canviat, però la nostra condició biològica està inalterada. Com a tal, la maternitat proporciona una finestra única de la història del nostre sexe, però el seu vidre és fàcil de trencar. Em segueix meravellant el fet que cadascun dels membres de la nostra espècie hagi emprès el mateix camí ardu per néixer i arribar a ser independent. És aquesta tasca, requerida de la vida d'una dona, el que he intentat descriure.

Aquest llibre és una aproximació modesta al tema de la maternitat, escrit durant el període més intens de la qüestió. Descriu una època en la qual el temps semblava anar en cercles més que no pas en un ordre cronològic, així que he intentat expressar-lo segons aquests eixos temàtics i no segons una processó de dies ja oblidada. Sens dubte en anys futurs tindrè més idees i em sabrà greu no haver-me esperat per descriure-les. Aquesta selecció és parcial i personal: ja fa molt de temps que la bibliografia sobre el tema ha descobert i documentat aquest indret del qual jo em pensava que era el primer habitant, i hi ha incomputables poemes i novel·les que podrien substituir perfectament els que he triat jo. Quan esmento uns llibres determinats, és sobretot per il·lustrar la transformació particular que la maternitat exerceix en la sensibilitat, i no per trobar la manera perfecta d'expressar-la. Tenir una filla va alterar profundament la meva experiència com a lectora, i encara més com a receptora de cultura, en el sentit que vaig descobrir que l'expressió artística és molt més necessària i requereix més compromís, és més humana en el seu impuls d'engendrar i crear, del que em pensava abans. Ara com ara, això és una carta adreçada a totes les dones a qui els interessi llegir-la, amb l'esperança que en les meves experiències hi trobin una forma d'acompanyament.

Quaranta setmanes

Als vestidors de la piscina s'hi poden veure els cossos de les dones. Despullades, posseeixen una qualitat narrativa, com pintures en una cova; una qualitat que la roba i el context esmorteïxen, una qualitat que només es pot veure aquí, en aquest lloc humit, municipal, on ens classifiquen anònimament segons el gènere. Tot i que tinc un cos de dona, aquesta visió encara em provoca un terror infantil, una barreja de revulsió i temor davant d'aquests pits i panxes i malucs, aquesta carn primitiva i no idealitzada que, abstreta del seu encant, sembla estar feta purament per a propòsits reproductius. Els assecadors de cabells canten, les portes dels armariets piquen en obrir-se i tancar-se, el terra enrajolat de les dutxes rellisca amb escumes i unguents. Les cames musculoses amb les venes sobresortides entren i surten; els braços nus desembullen els cabells i eixuguen amb la tovallola una pell que tremola de l'esforç. Pits i panxes i malucs, personalitzats amb pigues i cicatrius, amb la pell llisa o rebregada, gravada amb caràcters que semblen rúnics o blanca com el marbre acabat d'esculpir: eloqüents i concrets, existeixen com a objectes, comunicant-se tan sols amb la forma. De vegades als vestidors també hi ha nens, i veig com s'ho miren tot igual com feia jo i com encara desitjo a mitges: amb un esglai i una meravella il·lícits davant l'obsenitat de la fesomia dels adults, les seves pro-

minències descarades, els toisons de pèl i la pàtina de l'edat o l'experiència que narren misteris no explicats de dolor i plaer, de còpula, gestació i part. Com si fos el tràiler d'una pel·lícula d'horror, el cos adult al·ludeix obertament a una cosa que haurà de romandre inquieta dins dels límits de la imaginació, fins que no atenyi l'entrada legítima al seu ple desenvolupament.

Quan era petita, a partir del moment que vaig començar a entendre què comportava el part, aquest es va convertir en un motiu d'angoixa. Els meus coneixements no tenien notes a peu de pàgina, no hi havia cap clàusula que especificqués que no era obligatori tenir nens, i encara menys que era possible que no poguessis fer-ho: com tots els fets de la vida, adoptava una forma no negociable. L'únic que sabia, observant el meu cos estret i sense recessos, era que algun dia un altre cos en sortiria, tot i que no quedava clar com o per on. Si ho havia entès bé, ni ara ni més endavant m'instal·larien cap mena d'aparell d'extracció de nens. Aquest mateix cos posseïa la promesa d'una violència futura, com les pinyates mexicanes en forma de nines farcides de l·laminadures. Hi havia gent que conservava aquestes pinyates, incapaç d'infligir-los la tragèdia del seu destí, fins i tot en l'impuls del desig més peremptori i intransigent. La majoria de gent no les conservava, però. En les festes infantils a Califòrnia, que és on vaig créixer, acostumàvem a colpejar-les amb un pal fins que rebentaven i proporcionaven el seu contingut gloriós. No calia tenir una ment excepcional per endevinar que el part seria extremament dolorós. De seguida, les meves primeres experiències del dolor es van posar al servei d'aquesta conclusió. Em semblava que la capacitat de tolerar les incomoditats físiques era un adjunt intrínsec al meu sexe, així que si em feia algun tall o una rascada, o queia, o anava al dentista, a més

de sentir dolor també m'aterria el fet mateix d'aquest dolor, perquè l'havia experimentat en aquella ferida tan petita i, en el futur, m'esperava la certesa d'aquella agonia magnífica i misteriosa.

A l'escola ens van projectar una pel·lícula d'una dona donant a llum. Anava despullada, amb uns braços prims i forts i unes cames que es bellugaven a partir de la gepa, vasta i dolorosa, que era la panxa, i duia els cabells llargs i esbullats. No estava còmodament arrepapada al llit, envoltada d'un halo brillant de metges i infermeres de bata blanca. De fet, no semblava que fos en cap hospital. Estava sola dins d'una habitacioneta, buida tret d'un tamboret situat al centre. Em va inquietar veure aquell tamboret. Em semblava una defensa inadequada contra la carnisseria que vindria a continuació. La càmera revelava una imatge dèbil, nocturna, i la impressió que en tenia l'espectador era que estava observant, com un voyeur a través d'un forat a la paret, alguna cosa secreta i terrible condemnada a anar més enllà de la nostra comprensió i del desig de mirar. La dona es desplaçava per l'habitació gemegant i bramant com una llunàtica, o un animal engabiats. De tant en tant, es repenjava contra la paret durant uns minuts amb el cap entre les mans, abans de fer un crit i tirar-se endavant brusquement, cap a la paret oposada. Era com si s'estigués barallant amb un antagonista invisible: la seva solitud, enmig del soroll i la força de les seves reaccions, semblava estranya. Al cap de poc em vaig adonar que, de fet, no estava sola; asseguda en silenci en un racó hi havia una altra dona. Aquesta sí que anava vestida. De vegades murmurava uns sons gairebé inaudibles que, tot i que eren tan fluixos que no servien de gaire ajut, semblaven encoratjadors. La presència d'aquesta dona atorgava cert grau d'autoritat a l'ocasió, però la incapacitat per ajudar o, com a mínim, simpatitzar, sem-

blava inexplicablement cruel. La dona despullada s'estirava els cabells embullats mentre bramava. De cop i volta, va anar fent tentines fins al centre de l'habitació i es va col·locar en el tamboret, amb una cama doblegada i l'altra estirada de manera elegant cap al costat i les mans arrapades al pit com si estigués a punt de cantar. La seva companya es va aixecar i es va agenollar al seu costat. La càmera, que era fixa, no ens va oferir cap primer pla d'aquest gir dels esdeveniments. De fet, va semblar com si la imatge es tornés més fosca i menys nítida, com una premonició. En la penombra, les dues dones van mantenir durant uns instants aquesta comunió; i aleshores, de cop i volta, la dona que anava vestida es va inclinar cap endavant amb les mans esteses i va rebre el cosset bellugadís d'un nadó. L'esgarip final de dolor de la dona despullada es va fer més agut i es va convertir en un xiscler de joia.

«La Nataixa s'havia casat a començaments de primavera del 1813», escriu Tolstoi sobre la seva romàntica jove heroïna al final de *Guerra i pau*, «i el 1820 ja havia tingut tres filles, a més del fill que anhelava i a qui ara estava donant el pit [...]. S'havia tornat més ampla i corpulenta, de tal manera que resultava difícil reconèixer-hi l'esvelta i animada Nataixa d'abans, en aquesta dona robusta i maternal. Tenia les faccions més definides i una expressió calmada, serena i suau. En el rostre no hi quedava res de la vivacitat i lluminositat que irradiava anteriorment i constituïa el seu encant. Ara, el rostre i el cos eren sovint l'únic que hom podia veure, però la seva ànima no era visible. L'única cosa que destacava era que es tractava d'una dona forta, fèrtil i ben plantada».

Durant l'embaràs, la vida corporal i la vida mental renunciaven a distingir-se i esdevenen, fatalment i irremediablement, entrelligades. Com a seqüela de la joventut, la bellesa o la

independència, la maternitat promet des de la primera pàgina que serà un llibre més llarg i més difícil: el relat de com la Nataixa de Tolstoi passa de ser una trencacors vibrant i coberta de cintes a una matriarca inescrutable, de com les filles esdevenen mares i les heroïnes es converteixen en oponents implacables de les intrigues romàntiques. Tolstoi no va escriure aquest relat, sinó que en lloc d'això va escriure *Anna Karèнина*, que exposa la dona que encara habita dins la mare i demostra el seu poder destructor, perquè ser mare és una professió de conformitat, de la qual l'ànima no es pot alliberar sense exercir la violència, amb subterfugis o sense. I l'embaràs és el seu camp d'entrenament.

La meva arribada a aquest camp és meditada, però no informada. Només sé de l'embaràs el que en sap tothom, que és allò que sembla des de fora. Hi he passat pel costat moltes vegades. M'he preguntat què passa darrere els seus alts murs. Com que endevino el dolor que les residents han de suportar com a condició prèvia per alliberar-se'n, me l'imagino com un lloc on té lloc un procés de preparació secret i especialitzat, durant el qual certa informació confidencial que explica aquest dolor i que permetrà resistir-lo canvia de mans dins de sobres segellats. Dic al metge que estic embarassada i fa una suma en un trosset de paper, que té a veure amb dates. Ara som a juliol. Em proporciona una data del mes de març de l'any següent. Tardo una mica a adonar-me que aquest és el dia que el doctor espera que neixi la meva criatura. M'aconseïlla que vagi a veure la llevadora. Tanca la porta quan surtis, diu.

La llevadora em proporciona informació, però d'una mena particular: té a veure amb el que m'espera, però no amb el que ella o qualsevol altra persona pensa fer-hi. Em diu que torni al cap de dos mesos. M'havia esperat que hi hagués com a mínim

algun mètode que jo pogués posar en pràctica i que m'ajudés a mitigar les pors. Què haig de fer jo durant tot aquest temps? En veure la meva expressió afligida, em recomana un o dos llibres que podria llegir sobre el tema. Els vaig a comprar i me'n torno a casa. L'embaràs dura dos-cents seixanta-sis dies, quaranta setmanes, nou mesos o tres trimestres, depèn de com ho comptis. Els professionals de la medicina compten per setmanes. El públic en general, per al qual els embarassos de l'altra gent passen com la vida, compta per mesos. No sé qui deu comptar per trimestres, potser els mestres, o les dones que ja van pel cinquè fill. Només els que pateixen, la gent que està injustament empresonada, la gent amb el cor trencat, compta per dies. Jo em vaig decantant, inquieta, entre un mètode i un altre, però el relat de l'embaràs s'explica millor per trimestres. El primer trimestre es caracteritza per les nàusees i la fatiga. El segon trimestre es caracteritza per una panxa grossa i per una sensació de benestar. Durant el tercer trimestre és possible que se t'inflin la cara, els canells i els turmells i que tinguis venes amb varius, morenes, cremor d'estómac crònica, restrenyiment, malaptesa, falta de memòria, fatiga, sentiments d'aprensió sobre el part i moltes ganes que s'acabi l'embaràs una vegada per totes.

M'adono que en cap d'aquests llibres s'esmenta com una característica de l'embaràs una presa de consciència sobre com se suposa que ha de sortir el nadó. Se suposa que ja n'hi ha prou amb l'abundor d'il·lustracions: generalment tenen la forma de seccions transversals, on la primera mostra el fetus dins la panxa de la dona i l'última quan ja n'ha sortit. Començo a sospitar que l'experiència deu ser semblant a si t'escullen d'entre els passatgers d'un avió jumbo perquè pilotis l'aparell i després el facis aterrar tu mateixa. De tant en tant hi ha fotografies, imatges de dones encarcarades com si estiguessin

a punt de morir: fent ganyotes, suant, suplicant, amb els ulls tancats amb força o bé dirigint la mirada al cel, els cossos ensorrats en un embolic de llençols i cables hospitalaris, o bé incorporades a causa del dolor en postures com si les crucifiquessin, amb els braços en creu. Sembla com si en aquestes fotos s'hi estigués desplegant una història secreta femenina, un relat de sofriment que s'amaga com si fos una conspiració. Però fins i tot la franquesa de les imatges no aconsegueix penetrar el misteri del part. «Moltes dones troben que el procés del part és més fàcil si adopten una postura vertical», diu un peu de foto; o bé «El nadó emergeix en una atmosfera de pau i infinitud». La meva mare sempre ha sigut prou sincera sobre la seva experiència en el part. Quan arribi el moment, diu, accepta qualsevol droga que t'ofereixin. També he sentit altres consells inquietants per part d'altres dones, que es posen a fer riallades abatudes en esmentar la paraula *dolor*, o que de manera misteriosa t'insinuen que *després ja no seràs la mateixa*. Aquestes pistes no s'acaben d'explicar mai del tot; de fet, es produeix un silenci sobtat, com si un vot de silenci s'acabés de trencar sense voler. Per part meva, decideixo que explicaré les meves experiències sempre que en tingui oportunitat després d'experimentar-les; però el fet que personalment no m'hagi trobat mai cap partisana de la veritat, i que al llarg de la meva vida no hagi sentit ni llegit cap explicació sincera d'aquest esdeveniment tan habitual, em suggereix la presència d'un horror addicional que envolta el misteri: que d'alguna manera, durant aquestes hores de tortura, queda eliminat un component bàsic d'una mateixa, de manera que després, encara que conservem una aparença i una manera de parlar més o menys idèntiques que abans, de fet no som més que un simulacre, un ésser a qui han rentat el cervell i que està programat per no explicar mai la veritat. Recordo que

a la pel·lícula *La invasió dels ultracossos* hi ha un moment semblant de comprensió, quan un dels dos personatges que encara no havia estat dominat pels alienígenes revela que, en realitat, sí que ho ha estat. La pel·lícula acaba amb un primer pla del rostre aterrit de la seva xicoteta quan aquesta s'adona que ara està sola en un món d'autòmats.

La dona moderna i privilegiada és un ésser per al qual la realitat del seu sexe pot romandre, si així ho desitja, com una característica superficial. Què vol dir *femeni*? Doncs una cosa falsa, un dipòsit de cosmètica, un món de boutiques perfumades i compres embolicades amb paper de seda, de pestanyes falses, d'ungüents, cremes i maquillatge francès, un món en el qual paraules com *sufriment*, *autocontrol* i *resistència* tenen lloc, però habitualment només amb referència a la pèrdua de pes. És un món amarat de la seva pròpia opressió, plàcida, voluntària, un món en els límits del qual hi ha interseccions amb la realitat: amb uns certs estats d'infelicitat, de discriminació i de por, o bé amb tot un reialme d'existència tant passat com present que, a mesura que passa el temps, es torna més individualitzat, indeterminat i inarticulat. El que significava ser dona, si és que se li pot atribuir un significat, ja no importa; però tanmateix conserva un significat en un sentit determinat, únic i magnífic, que és el de la procreació. El destí biològic de les dones roman dempeus entre les ruïnes de la seva desigualtat, i quan m'hi acosto tinc la sensació que em desvio del camí correcte de la meua vida, que em desplaço cap endavant però a una distància impossible de superar, com si hagués pujat a un tren i pogués veure a través de la finestreta la carretera per on solia anar, una carretera a la qual el tren corre en paral·lel durant un temps, abans no agafa velocitat i es va allunyant cap a l'est o l'oest cap a un paisatge muntanyós desconegut, i deixa enrere tota la resta, que s'esvaeix.

Me'n vaig als Pirineus a fer una ruta a peu. De moment, l'únic indici que hi ha del meu estat en transformació és que durant tota la setmana em segueix un eixam d'insectes petits que s'arremolinen com fans o com guardaespalles. En una de les últimes jornades deixo el camí per anar a veure un llac glaçat en un indret de gran altitud. Després, com que per retrobar la ruta que seguia hauria de baixar tota la muntanya refent el camí, decideixo caminar a través de la neu seguint la línia més directa, amb l'esperança de trobar el camí a l'altre costat del coll. Començo a caminar al voltant del llac, una espiral congelada sobrenatural des de la qual la terra s'alça empinada com si fossin els costats d'un bol. Aquests costats, coberts de neu i de gel, són extremament relliscosos, així que després d'haver-me arrossegat de quatre grapes durant un tros del voltant del llac, tinc clar que corro el risc que, amb el pes de la motxilla, acabi lliscant cap avall i m'hi quedi enfonsada. Retrocedeixo centímetre a centímetre i intento donar la volta al llac per l'altra banda, on es veu un caminet que s'enfila tortuosament cap amunt fins al coll, seguint una línia gairebé vertical. A dalt de tot, a la minúscula obertura del coll, trobo una capelleta que conté una figura de la mare de Déu. Supersticiosa, em poso a resar. Davant meu s'estén el que sembla tota la superfície de França, alguns quilòmetres més avall d'on soc. Als meus peus, la muntanya baixa gairebé en perpendicular seguint una canal estreta i plena de neu, que pel que sembla és per on he de fer el descens. La neu té un aspecte flonjo i esponjós, com un núvol, i el final de la canal es veu tan remot com la terra vista des del cel. M'agafa una mena d'exaltació. Igual que una nena que creu que pot volar, desapareix el sentit de la realitat del meu cos i les seves limitacions. El paisatge, bell i terrible, esdevé de cop i volta màgic i minúscul, com el món d'una nina que,

n'estic convençuda, puc travessar fent passos de gegant. Durant aquests dies he travessat aquestes muntanyes fatigosament i arrapant-m'hi centímetre a centímetre però ara, feliç i contenta com si hagués arribat al cel, salto cap a la neu amb un xiscle d'abandó. Evidentment, la neu no és neu. És gel. Comprendc el que acabo de fer massa tard, mentre el cel i la muntanya passen volant pel meu costat, desdibuixats per la velocitat. El pendent és molt inclinat i em precipito cap avall d'esquena, mentre intento desesperadament clavar els peus i els colzes en la superfície aspra i dura com el vidre, però la motxilla actua com si fos un trineu i fa que m'acceleri. Al meu davant, com si fos una pista d'esquí molt llarga, la muntanya va descendint i, al cap de molt, arriba a terreny pla, abans de ser interrompuda per un mur de roca. Em crema la pell mentre llischo pel gel cada cop més de pressa. Com si fos una pedra, salto i reboto i rodolo. M'adono que no estic gens preparada per experimentar el dolor, tot i que sé que molt aviat probablement em trencaré la crisma. Que jo sàpiga, no hi ha res que pugui impedir que continuï caient i caient, i encara que intento trobar dins meu una comprensió o la capacitat per preparar-me, l'acceptació o el reconeixement innats del meu cos davant la perspectiva de la seva pròpia defunció, continuo essent la mateixa de sempre. Evidentment, estic estupefacta, aterrida i perplexa, però tot i així soc la mateixa. I és aquest fet inesperat el que m'espanta, més que qualsevol altra cosa. Xoco contra una roca grossa, i mentre el meu cos hi passa per sobre sense aturar-se, m'hi arrapo frenèticament amb les ungles. Es trenquen com si fossin de paper, però m'aferro a la roca amb les mans i els braços en una abraçada mortal. M'aturo en sec. Al voltant de la roca hi ha una petita extensió de còdols on finalment arribo arrossegant-me. No sento els braços, que estan plens de sang. Aquesta illa rocosa minúscu-

la és més o menys a mig camí del pendent. M'hi assec i ploro, mentre el vespre comença a ombrejar la muntanya, vasta i brillant com l'esmalt. Em sembla que he abandonat qualsevol pretensió humana de valentia, seny o dimensió que hagués pogut tenir i he renunciat a la meva personalitat, fictícia amb les seves falses ofertes de ser un refugi i amb una capacitat de provisió inexistent. No soc capaç d'ajudar ningú, no puc protegir ningú, sinó que l'únic que puc fer és seure i plorar per la trista realitat que soc, una realitat que només he pogut entendre sota l'ombra de la seva destrucció.

El problema de com fer-m'ho per baixar per la resta de la canal abans no caigui la nit continua sense resposta. Al cap d'una estoneta se m'acosta una aparició que puja des de molt avall d'on soc. Primer té la mida d'una formiga però després es va fent a poc a poc més gran. Un home està pujant per la canal picant el gel, amb cordes i grampons. No ha vingut a recollir-me i portar-me a casa com faria una mare sinó que, com si fos una espècie de mare diferent, tracta de donar-me instruccions sobre com baixar correctament per un camp de gel. Sempre t'has de posar de cara a la muntanya, diu. Fas forats per als peus i les mans. Plena d'autocompassió, m'enfado perquè l'home no té cap intenció de baixar-me ell mateix. M'havia imaginat una llitera, potser alguns helicòpters. Estic ferida i em fa por el pendent i, el que és més important, no sé si tindrè prou valor per moure'm. Confio que ell se n'adoni, però el diàleg no dona per a expressar cap emoció. Senzillament soc jo la que estic sensibilitzada. Després de donar-me les instruccions, l'home es gira i segueix caminant cap amunt a la claror del capvespre. Em trec la motxilla i la llenço muntanya avall per facilitar les coses. La motxilla rebotja, es precipita muntanya avall i desapareix de la vista com si fos un còdol. Sé que no tinc cap altra opció que tornar a la superfície de gel